אלא שש סאין וכי דרכה של אשה ליטול שש סאין אלא רמז [רמז] לה שעתידין ששה בנים לצאת ממנה שמתברכין בשש [שש] ברכות ואלו הן דוד ומשיח דניאל חנניה מישאל ועזריה דוד דכתיב [1]ויען אחד מהנערים ויאמר הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי יודע נגן וגבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תואר וה' [א] עמו וגו' ואמר רב יהודה אמר רב כל הפסוק הזה לא אמרו דואג אלא בלשון הרע יודע נגן שיודע לישאל גבור שיודע להשיב איש מלחמה שיודע לישא וליתן במלחמתה של תורה א)(איש תואר שמראה פנים בהלכה ונבון דבר שמבין דבר מתוך דבר) וה' עמו שהלכה כמותו בכל מקום בכולהו אמר להו יהונתן בני כמוהו כיון דאמר ליה [וה' עמו] מילתא דבדידיה נמי לא הוה ביה חלש דעתיה ואיקניא ביה דבשאול כתיב [2]ובכל אשר יפנה ירשיע ובדוד כתיב ב)ובכל אשר יפנה יצליח מנלן דדואג הוה כתיב הכא [1]ויען אחד מהנערים מיוחד שבנערים וכתיב התם [3]ושם איש מעבדי שאול ביום ההוא נעצר לפני ה' ושמו דואג האדומי אביר הרועים אשר לשאול משיח דכתיב [4]ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה' וגו' [ב] וכתיב [5]והריחו ביראת ה' אמר רבי אלכסנדרי מלמד שהטעינו מצות ויסורין כריחיים רבא אמר דמורח ודאין דכתיב [5]ולא למראה עיניו ישפוט [6]ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ בר כוזיבא מלך תרתין שנין ופלגא אמר להו לרבנן אנא משיח אמרו ליה במשיח כתיב דמורח ודאין נחזי אנן אי מורח ודאין כיון דחזיוהו דלא מורח ודאין קטלוהו דניאל חנניה מישאל ועזריה דכתיב בהו [7]אשר אין בהם כל מאום וטובי מראה ומשכילים בכל חכמה ויודעי דעת ומביני מדע ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך וללמדם ספר ולשון כשדים מאי אשר אין בהם כל מום אמר רבי חמא ג)(בר חנניא) אפילו כריבדא דכוסילתא לא הוה בהו מאי ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך אמר רבי חמא ברבי חנינא מלמד שהיו אונסין את עצמן מן השחוק ומן השיחה ומן השינה ומעמידין על עצמן בשעה שנצרכין לנקביהם מפני אימת מלכות [8]ויהיו בהם מבני יהודה דניאל חנניה מישאל ועזריה אמר רבי ד)(אליעזר) כולן מבני יהודה הם ורבי שמואל בר נחמני אמר דניאל מבני יהודה חנניה מישאל ועזריה משאר שבטים [9]ומבניך אשר יצאו ממך אשר תוליד יקחו והיו סריסים בהיכל מלך בבל מאי סריסים רב אמר סריסים ממש ורבי חנינא אמר שנסתרסה ע"ז בימיהם בשלמא למאן דאמר שנסתרסה ע"ז בימיהם היינו דכתיב [10]וחבל לא איתי בהון אלא למאן דאמר סריסים ממש מאי וחבל לא איתי בהון חבלא דנורא והכתיב [11]וריח נור לא עדת בהן לא חבלא ולא ריחא בשלמא למאן דאמר שנסתרסה ע"ז בימיהם היינו דכתיב [12]כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וגו' אלא למאן דאמר סריסים ממש משתעי קרא בגנותא דצדיקי הא והא הוה בהו בשלמא למאן דאמר סריסים ממש היינו דכתיב [13]בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות אלא למאן דאמר שנסתרסה ע"ז בימיהם מאי טוב מבנים ומבנות אמר רב נחמן בר יצחק מבנים שהיו להם כבר ומתו מאי שם עולם אתן לו אשר לא יכרת אמר ר' תנחום דרש בר קפרא בצפורי זה ספר דניאל שנקרא על שמו מכדי כל מילי דעזרא נחמיה בן חכליה אמרינהו ונחמיה בן חכליה מ"ט לא איקרי סיפרא על שמיה אמר רבי ירמיה בר אבא מפני שהחזיק טובה לעצמו שנאמר [14]זכרה לי אלהי לטובה דוד נמי מימר אמר [15]זכרני ה' ברצון עמך פקדני בישועתך דוד רחמי הוא דקבעי רב יוסף אמר מפני שסיפר בגנותן של ראשונים שנאמר [16]והפחות הראשונים אשר לפני הכבידו על העם ויקחו מהם בלחם ויין אחד כסף שקלים ארבעים וגו' ואף על דניאל שגדול ממנו סיפר ומנלן דגדול ממנו דכתיב [17]וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו בהחבא [ג] והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה ה)ומאן נינהו אנשים אמר רבי ירמיה ואיתימא ר' חייא בר אבא זה חגי זכריה ומלאכי

אינהו

אלא שש סאין. דשש קבין או שש לוגין ליכא למימר דלא מייתי בגורן מדה פחותה מסאה: **ליטול שש סאין.** ולישא משוי כזה: **רמז לה.** דשש גרעינין נתן לה לסימן ורמז שעתידין לצאת שש בנים ממנה: **יודע נגן גבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תאר וה' עמו.** היינו שש ברכות: **לא אמרן דואג.** לקמן מפרש האחד מן הנערים היינו דואג: **אלא בלשון הרע.** שהיה מספר בשבחו של דוד כדי שיקנא בו שאול ויהרגהו: **לישא וליתן במלחמתה של תורה.** להתוכח בתלמוד: **פנים בהלכה.** שמביא ראיה לדבריו: **דבדידיה נמי לא הוה.** דשאול נמי לא הוה הלכה כמותו כדאמרינן בעירובין (דף נג.) דוד דגלי מסכתא כתיב ביה יראיך יראוני וישמחו ו) שאול דלא גלי מסכתא כתיב ביה בכל אשר יפנה ירשיע: **נעצר לפני ה'.** ללמוד תורה הרבה: **אביר הרועים אשר לשאול.** אלמא ההוא מיוחד שבנערים דהיינו דואג דחזינן הכא דקרי אביר הרועים: **ונחה עליו רוח ה'.** איזה רוח רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה' הרי שש: ה"ג **והריחו ביראת ה' א"ר אלכסנדראי שהטעינו במצות ויסורין כריחים.** והיינו והריחו לשון רחים. ולא גרסינן וכתיב והריחו: **רבא אמר.** מאי והריחו דמורח ודאין שמריח באדם ושופט ויודע מי החייב שנאמר ז) לא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח ואפילו הכי ושפט בצדק דלים כגון על ידי הרחה: **בר כוזיבא.** ח) עם ממלכי הורדוס היה: **אשר אין בהם כל מום וטובי מראה משכילים בכל חכמה יודעי דעת ומביני מדע ואשר כח בהם.** הרי ו': **אפי' ריבדא דכוסילתא לא היתה בגופם.** שלא היו צריכין להקזה. ריבדא פוניור"א בלע"ז כוסילתא שם כלי המקיז פלנמא"ל: **מן השיחה.** שלא היו מספרין בדברים בטלים כדי שלא יתגנו בפני המלך: **כלם מבני יהודה.** כדחשיב לעיל ששה בנים העתידים לצאת מרות וחשיב בהדייהו חנניה מישאל ועזריה: **דניאל.** לחוד קאי אבני ט) יהודה אבל חנניה מישאל ועזריה לא ולית ליה הך דרשה דלעיל שש שעורים: **מבניך אשר יצאו ממעיך.** בחזקיהו מלך יהודה כתיב:

סריסים ממש. שסירסו לחנניה מישאל ועזריה שכן דרכן של מלכים לסרס את האדם כדי שלא ישא אשה ויהא פנוי לעבודת המלך ולית ליה הא דחכמים דאמרי לעיל שעלו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים ובנות: **ר' חנניה אומר.** לא סרסם אלא להכי קרי להו סריסים שנסתרסה ע"ז בימיהם שבימיהם נודע לכל שאין ממש בע"ז ופורענות שהיה נביא מתנבא לחזקיהו שיהיו גולים מארצם ויוליכם בהיכל מלך בבל. ור' שמואל בר נחמני דאמר חנניה מישאל ועזריה משאר שבטים היו מוקים האי קרא בדניאל לחוד: **מאי חבל לא איתי בהון.** והלא חבלה היא זו שנסתרסו. ומהאי קרא דלעיל ילדים אשר אין בהם כל מום לא מצי פריך דאיכא למימר בשעה שבאו לנבוכדנצר תמימים הוו וסרסן: **חבל די נורא.** לא איתי בהון אבל חבלת הגוף מיהא איכא. ופריך לחבלא דנורא לא איצטריך דהא כתיב קרא וריח נור לא עדת בהון: **ולא ריחא.** עשן האש: **הא והא היו.** סריסים ממש ושנסתרסה ע"ז בימיהם: **טוב מבנים ומבנות.** מכלל דבנים לא הוו להו דסריסים היו: **מאי טוב מבנים ומבנות.** הכא לא מצי לתרוצי הא והא הוו דא"כ במאי פליגי: **בנים שהיו להן כבר ומתו.** דלא חיו בניהם ומיהו לא היו סריסים: **אתן לו.** להם לא נאמר אלא לו לאחד מהם והיינו ספר דניאל שנקרא על שמו. והשתא קא פריך פירכא באפי נפשה אגב דאתי בידו ספר דניאל: **מכדי וכו'.** רוב דברים שבספר עזרא נחמיה אמרם: **דוד נמי מימר אמר.** הכי. כלומר מאי מחזיק טובה איכא: **רב יוסף אמר.** לאו אהכי איענש דהא דוד נמי אמר כי האי גוונא אלא לכך נענש שספר בגנותן של ראשונים: **מאי ניהו.** שהיו עמו חגי זכריה מלאכי וכיון שהם לא ראו והוא ראה אלמא גדול מהם הוה ומדאשכחן דדניאל הוה חשיב טפי מחגי זכריה ומלאכי דהוו נביאי שמע מינה דגדול הוה מנחמיה בן חכליה דלא הוה נביא ואפי' הכי ספר עליו דלא אפקיה מכלל גנות הראשונים. דניאל היה מבאי הגולה עם החרש והמסגר ונחמיה הוה מעולי הגולה זמן מרובה לאחר מיכן:

אינהו

תורה אור

1. וַיַּעַן אֶחָד מֵהַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר הִנֵּה רָאִיתִי בֵּן לְיִשַׁי בֵּית הַלַּחְמִי יֹדֵעַ נַגֵּן וְגִבּוֹר חַיִל וְאִישׁ מִלְחָמָה וּנְבוֹן דָּבָר וְאִישׁ תֹּאַר וַייָ עִמּוֹ: שמואל א טז יח
2. וְשָׁאוּל לָכַד הַמְּלוּכָה עַל יִשְׂרָאֵל וַיִּלָּחֶם סָבִיב בְּכָל אֹיְבָיו בְּמוֹאָב וּבִבְנֵי עַמּוֹן וּבֶאֱדוֹם וּבְמַלְכֵי צוֹבָה וּבַפְּלִשְׁתִּים וּבְכֹל אֲשֶׁר יִפְנֶה יַרְשִׁיעַ: שמואל א יד מז
3. וְשָׁם אִישׁ מֵעַבְדֵי שָׁאוּל בַּיּוֹם הַהוּא נֶעְצָר לִפְנֵי יְיָ וּשְׁמוֹ דֹּאֵג הָאֲדֹמִי אַבִּיר הָרֹעִים אֲשֶׁר לְשָׁאוּל: שמואל א כא ח
4. וְנָחָה עָלָיו רוּחַ יְיָ רוּחַ חָכְמָה וּבִינָה רוּחַ עֵצָה וּגְבוּרָה רוּחַ דַּעַת וְיִרְאַת יְיָ: ישעיהו יא ב
5. וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת יְיָ וְלֹא לְמַרְאֵה עֵינָיו יִשְׁפּוֹט וְלֹא לְמִשְׁמַע אָזְנָיו יוֹכִיחַ: ישעיהו יא ג
6. וְשָׁפַט בְּצֶדֶק דַּלִּים וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר לְעַנְוֵי אָרֶץ וְהִכָּה אֶרֶץ בְּשֵׁבֶט פִּיו וּבְרוּחַ שְׂפָתָיו יָמִית רָשָׁע: ישעיהו יא ד
7. יְלָדִים אֲשֶׁר אֵין בָּהֶם כָּל מוּם וְטוֹבֵי מַרְאֶה וּמַשְׂכִּילִים בְּכָל חָכְמָה וְיֹדְעֵי דַעַת וּמְבִינֵי מַדָּע וַאֲשֶׁר כֹּחַ בָּהֶם לַעֲמֹד בְּהֵיכַל הַמֶּלֶךְ וּלְלַמְּדָם סֵפֶר וּלְשׁוֹן כַּשְׂדִּים: דניאל א ד
8. וַיְהִי בָהֶם מִבְּנֵי יְהוּדָה דָּנִיֵּאל חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה: דניאל א ו
9. וּמִבָּנֶיךָ אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִמְּךָ אֲשֶׁר תּוֹלִיד יִקָּחוּ וְהָיוּ סָרִיסִים בְּהֵיכַל מֶלֶךְ בָּבֶל: ישעיהו לט ז
10. עָנֵה וְאָמַר הָא אֲנָה חָזֵה גֻּבְרִין אַרְבְּעָה שְׁרַיִן מַהְלְכִין בְּגוֹא נוּרָא וַחֲבָל לָא אִיתַי בְּהוֹן וְרֵוֵהּ דִּי רְבִיעָאָה דָּמֵה לְבַר אֱלָהִין: דניאל ג כה
11. וּמִתְכַּנְּשִׁין אֲחַשְׁדַּרְפְּנַיָּא סִגְנַיָּא וּפַחֲוָתָא וְהַדָּבְרֵי מַלְכָּא חָזַיִן לְגֻבְרַיָּא אִלֵּךְ דִּי לָא שְׁלֵט נוּרָא בְּגֶשְׁמְהוֹן וּשְׂעַר רֵאשְׁהוֹן לָא הִתְחָרַךְ וְסָרְבָּלֵיהוֹן לָא שְׁנוֹ וְרֵיחַ נוּר לָא עֲדָת בְּהוֹן: דניאל ג כז
12. כִּי כֹה אָמַר יְיָ לַסָּרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת שַׁבְּתוֹתַי וּבָחֲרוּ בַּאֲשֶׁר חָפָצְתִּי וּמַחֲזִיקִים בִּבְרִיתִי: ישעיהו נו ד
13. וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמֹתַי יָד וָשֵׁם טוֹב מִבָּנִים וּמִבָּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתֶּן לוֹ אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת: ישעיהו נו ה
14. זָכְרָה לִּי אֱלֹהַי לְטוֹבָה כֹּל אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עַל הָעָם הַזֶּה: נחמיה ה יט
15. זָכְרֵנִי יְיָ בִּרְצוֹן עַמֶּךָ פָּקְדֵנִי בִּישׁוּעָתֶךָ: תהלים קו ד
16. וְהַפַּחוֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר לְפָנַי הִכְבִּידוּ עַל הָעָם וַיִּקְחוּ מֵהֶם בְּלֶחֶם וָיַיִן אַחַר כֶּסֶף שְׁקָלִים אַרְבָּעִים גַּם נַעֲרֵיהֶם שָׁלְטוּ עַל הָעָם וַאֲנִי לֹא עָשִׂיתִי כֵן מִפְּנֵי יִרְאַת אֱלֹהִים: נחמיה ה טו
17. וְרָאִיתִי אֲנִי דָנִיֵּאל לְבַדִּי אֶת הַמַּרְאָה וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ עִמִּי לֹא רָאוּ אֶת הַמַּרְאָה אֲבָל חֲרָדָה גְדֹלָה נָפְלָה עֲלֵיהֶם וַיִּבְרְחוּ בְּהֵחָבֵא: דניאל י ז

מסורת הש"ס

א) [צ"ל ונבון דבר שמבין דבר מתוך דבר איש תואר שמראה פנים בהלכה כ"א בילקוט], ב) לא נמצא במקרא לשון זה ע' רש"א בח"א [ואולי שצ"ל לכל דרכיו משכיל פרש"י בשמואל א יח מצליח ודע דבילקוט ליתא להך דבשאול כתיב כו' ובדוד כתיב], ג) צ"ל בר' חנינא, ד) [צ"ל אלעזר], ה) מגילה ג., ו) [תהלים קיט], ז) [ישעיה יא], ח) צ"ל אחד מלכי הורדוס, ט) בס"א: לחוד מבני,

הגהות הגר"א

[א] גמ' עמו וגו'. נמחק תיבת וגו': [ב] שם וכתיב והריחו. נמחק תיבת וגו' וכתיב: [ג] שם והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה. נמחק:

לעזי רש"י

פוניור"א [פוינטור"א]. נקב.

פלנמא"ל [פלימיא"ה]. איזמל להקזת דם.